

MAEVE BINCHY

AŞK,
BİR KERE

DE
X
PLUS

DEX'TEN YAYIMLANAN DİĞER KİTAPLARI

Yalnız Kadınlar Sokağı
İtalyanca Aşk Başkadır
Leylak Zamanı

AŞK, BİR KERE

Orijinal adı: The Copper Beech

© Maeve Binchy, 1992

Yazan: Maeve Binchy

Çeviren: Gülden Şen

Yayına hazırlayan: Senem Kale

Türkçe yayın hakları: © 2022 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Bu kitabın Türkçe yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla satın alınmıştır.

Doğan Kitap'ta 1. baskı / Haziran 2006

1. baskı / Ağustos 2022 / ISBN 978-625-8492-05-7

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Serçin Çabuk

Sayfa uygulama: Yasemin Çatal

Baskı: Yıkılmazlar Basın Yayın Prom. ve Kâğıt San. Tic. Ltd. Şti.

15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B Güneşli - Bağcılar - İSTANBUL

Tel: (212) 515 49 47

Sertifika no: 45464

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

MAEVE BINCHY

AŞK, BİR KERE

Çeviren: Gülden Şen

Hayatımı güzelleştiren ve beni çok mutlu eden Gordon'a,
minnet ve sevgilerimle...

Shancarrig okulu

Peder Gunn ev işlerine bakan Bayan Kennedy'nin bunu kendisinden çok daha iyi yapacağını biliyordu. Aslında Bayan Kennedy her şeyi kusursuz yapardı; günah çıkartanları dinler, günahları affeder, benedicite duasında Tantum Ergo'yu söyler, defin işlerini yapardı. Bayan Kennedy o role yakışırdı da; Peder Gunn gibi ufak tefek ve toparlak değil, Piskopos gibi ince, uzun boyluydu o. Bayan Kennedy'nin gözleri de çok anlamlıydı ve sanki dünyanın melalini anlıyormuş gibi bakıyordu.

Shancarrig'de genellikle pek mutluydu. Ülkenin iç bölgesinde, huzurlu bir yerdi burası. Çoğu kişi burayı yalnızca Barna Ormanı'nın tepesinde yükselen dev bir kaya nedeniyle bilirdi. Bir zamanlar bu kaya hakkında pek çok varsayım ileri sürülmüştü. Daha büyük bir bütünün parçası mıydı? Jeolojik açıdan ilginç bir yanı var mıydı? Ancak uzmanlar gelmiş ve belki bir zamanlar çevresinde bir yerleşme bulunmakla birlikte, yüzyıllar boyu yağmur ve fırtınaların tüm izleri silip süpürmüş olabileceğini söylemişlerdi. Hiçbir tarih kitabında böyle bir şeyden söz edilmemişti. Ortada yalnızca kocaman bir kaya vardı. Carrig de İrlanda dilinde kaya demek olduğundan, köye de bu isim verilmişti: Shancarrig, yani Eski Kaya.

Shancarrig'deki Kutsal Kurtarıcı Kilisesi'nde yaşam güzeldi. Rahip Monsenyör O'Toole titiz, ama sağlıksız bir adamdı ve bu

yüzden yardımcısının işleri dilediği gibi yürütmesine izin veriyordu. Peder Gunn köydeki insanlar istasyona gidip İngiltere ya da Amerika'ya göç eden evlatlarının ardından el sallamak zorunda kalmasınlar diye, onlar için daha çok şey yapabilmeyi arzuluyordu. Keşke veremin kolayca kök salıp mezarlığın ölümün yakışmayacağı kadar genç insanlarla dolmasına yol açan rutubetli evlerin sayısı daha az olsaydı. Keşke zaten yorgun olan kadınlar bir de doyuramayacakları kadar çok çocuk yapmak zorunda olmasalardı. Ama kendisiyle birlikte ilahiyat öğrenimi gören tüm gençlerin de benzer kasabalarda aynı şeyleri dilemekte olduklarını biliyordu. Kendisinin dünyayı değiştirebilecek biri olduğunu düşünmüyordu. Öncelikle, öyle birine de benzemiyordu. Peder Gunn'ın gözleri tıpkı bir çöreğin üstündeki iki üzüm tanesine benziyordu.

Uzun zaman önce, Peder Gunn gelmeden çok önce bir Bay Kennedy vardı, ama zatürreeden ölmüştü. Her yıl ölüm yıldönümünde ruhuna bir ayin yapılır ve Bayan Kennedy'nin üzgün yüzü, ondan fazlası olanaksız gibi görünse de, her yıl daha da kederli bir ifadeye bürünürdü. Ancak daha kocasının ölüm yıldönümü yaklaşmamış olmasına rağmen şimdiden çok kederliydi ve bunun nedeni de Shancarrig okuluydu.

Bayan Kennedy, Piskopos'un ziyareti söz konusu olduğuna ve kendisi de rahiplerin evini çekip çevirdiğine göre, hazırlıkların sorumluluğunun kendisine verilmesi gerektiğine inanıyordu. Kendini zorla kabul ettirmek değildi amacı, bunu her zaman söylüyordu, ama Peder Gunn gerçekten iyice anlamış mıydı? O öğretmenlerin; okuldaki, din işleriyle ilgisi olmayan o öğretmenlerin ve öğrencilerinin törenin sorumluluğunu üstlenmeleri mi bekleniyordu gerçekten?

Bayan Kennedy kendisinin sabah, öğlen ve akşam yüksek makamdan kişilerle beraber olduğunu ima ederek, "Onlar piskoposlara alışık değillerdir" dedi.

Ancak Peder Gunn ısrarlıydı. Konu okulun açılmasıydı, Piskopos takdis edecek ve Kutsal Yıl çerçevesindeki bir sürü törene ek bir tören daha düzenlenecekti, ama söz konusu olan öğretmenler ve öğrencilerdi. Kilisenin yöneteceği bir durum değildi.

Bayan Kennedy, "Ama okulun yöneticisi Monsenyör O'Toole" diye itiraz etti. Yaşlı ve hasta rahip cemaat işlerinde pek az rol oynuyor ve her şey enerjik yardımcısı Peder Gunn tarafından yürütülüyordu.

Tabii pek çok bakımdan işleri Bayan Kennedy'ye bırakmak, onun sistemi kurup kilisenin düzenlediği her türlü etkinlikte ihtiyaç duyulan eski kek kalıplarını, ağır hamurları, kocaman çaydanlıkları hazırlamasını sağlamak çok daha kolay olurdu. Ancak Peder Gunn ağır basmıştı. Bu okulun töreniydi ve okul yönetecekti.

Bayan Kennedy'nin şapkasını ve eldivenlerini giyerek, orada durup kederli bakışlarla seyredeceğini biliyordu. Tanrı'dan her şeyin yolunda gitmesini, öğretmenler genç Jim ve Nora Kelly'ye töreni doğru dürüst düzenlemeleri için yardımcı olmasını diledi. Ders verdikleri o genç yabancılar güruhunu da bir şekilde kontrol altında tutmaları gerekecekti.

Ne de olsa, Tanrı'nın da bu işle ilgisi vardı ve Kutsal Yıl'ın köyde anlamlı geçmesi önemliydi. Bu işin başarıyla sonuçlanması yalnızca Piskopos'u etkilemek için değil, çocukların okullarını ve orada edindikleri değerleri anımsaması açısından da Tanrı'yı ilgilendiriyor olmalıydı. Rahip o dev kızıl kayın ağacının yanı başındaki küçük bir taş bina olan okulu çok seviyordu. Orayı ziyarete gitmeye ve kitaplarının üstüne eğilmiş küçük kafaları seyretmeye bayılıyordu.

"Oyalanmak zaman çalan bir hırsızdır" diye yazıyorlardı. Bir seferinde "Sizce bu ne demek?" diye sormuştu.

Çocuklardan biri iyi niyetle, "Ne demek bilmiyoruz peder. Yalnızca yazmamız gerekiyor" diye açıklamıştı.

Shancarrigli çocuklar pek de kötü değillerdi aslında; düzenli olarak onların günah çıkartmalarını dinliyordu. En büyük günah, ağır bir ceza vermeyi unutmaması gereken tek günah, bir kamyona takılmaktı. Peder Gunn'ın anlayabildiği kadarıyla bu, hareket halindeki bir ağır vasıtaya asılıp şoförden habersiz gitmek demektir. Doğal olarak hem anne babaların, hem de oradan gelip geçenlerin büyük tepkisini çekiyordu, o yüzden rahip de bu işin cezasını tam on yıl tespih çekme cezası vererek uyguluyordu. Bu, çocuklara yönelik cezalar arasında görülmemiş bir örnekti. Ama kamyonlara takılmalarını bir yana bırakırsak onlar iyi çocuklardı, değil mi? Piskopos geldiğinde hem okulu hem de Shancarrig'i onurlandıracaklardı, değil mi?

Çocuklar dönem boyunca hep bunu konuştular. Öğretmenler onlara tekrar tekrar bunun ne büyük bir onur olduğunu anlattılar. Piskopos normalde böyle küçük okullara gitmezdi. Onu ancak ergenlik çağına geldiklerinde büyük şehirdeki ayinde görebilen çocukların aksine, kendi okullarında ağırlayacaklardı.

Günlerce temizlik yaptılar. Kapı ve pencereler boyandı. Bisikletlerin durduğu sundurma tanınmayacak ölçüde derlenip toparlandı. Sınıflar pırıl pırıl cilalandı. Piskopos hazretleri belki okulu gezerdi. Kesin değildi, ama her olasılığı düşünmek lazımdı.

Bahçenin ortasındaki kızıl kayın ağacının altına uzun masalar konulacaktı; üstlerine tertemiz, bembeyaz çarşaf serilecekti. Çarşaf oldukları belli olmasın diye kasabanın terziyi Bayan Barton kenarlarına çok güzel fistolar yapmıştı. Masalara vazolar dolusu çiçekler, demet demet leylaklar ve haziran ayında Barna Ormanı'nda yetişen o güzelim mor orkideler konacaktı.

Özel bir masaya da bembeyaz, iyi bir örtü serilip üstüne de Piskopos hazretlerinin okulu takdis ederken gümüş kaşıkla alıp serpmesi için Kutsal Su konacaktı. Çocuklar ilahiler söyleyeceklerdi. Bunları her gün prova ede ede artık kusursuz bir şekilde söylemeye başlamışlardı.

Çocukların şölene katılıp katılmayacakları henüz belli değildi. Cesur olanlarından bazıları sormuş, ama tatmin edici bir cevap alamamışlardı.

Bayan Kelly, "Bakalım" demişti.

Bay Kelly, "Her zaman midenizi düşünmeyin" demişti. Pek umut yok gibiydi.

Bütün bunlar okulda yaşanacak olmasına rağmen, aslında çocuklarla pek ilgisi yoktu; her şey kasaba içindi.

Tabii bir şeyler olacaktı, bunu biliyorlardı. Ancak, yetişkinlerin servisi tamamlandıktan sonra. Bir parça ekmek ve tereyağı, üstüne de birazcık sandviç malzemesi alabilirlerdi belki; ya da şekerli ve çikolatalı bisküviler bitince sadelerinden birkaç tane artabilirdi.

Şölen Shancarrig'de ortaklaşa bir çabayla gerçekleşecekti, o yüzden hepsi işin bu yönünü biliyordu. Katkıda bulunmayacak tek bir ev bile yoktu.

Nessa Ryan, "Kâselerlereçel vekrema, üstündedeçilekler olacak" diyebiliyordu.

"O büyükler için!" Eddie Barton bunun haksızlık olduğunu düşünüyordu.

"Reçelleri annem yapıyor, kremayı da o veriyor. Bayan Kelly kremanın okulda çırpılacağını ve süslemede kullanıldıktan sonra akmasını diye son anda konacağını söyledi."

Leo Murphy de, "Çikolatalı pasta da var. Hem de iki tane" dedi. Bütün bunların yalnızca Piskopos, rahipler ve diğer büyükler için olması haksızlıktı. Çocuklara da herkesin önünde terbiyeli davranmaları tembih edilmiş, hatta emredilmişti.

Maura Brennan, "Bize de biraz vermek zorundalar" dedi. "Yoksa haksızlık olur."

Peder Gunn bu sözleri duyunca çocukların masumiyetine hayret etti. Eline geçen her peniyi içkiye yatıran Paudie'nin kızı Maura gibi bir çocuğun hâlâ adalete inanması çok dokunaklıydı.

“Sana ve arkadaşlarına mutlaka bir şeyler kalır Maura” dedi ona. Teselli ettiğini zannediyordu, ama kızın yüzü kızardı. Kutsal bir günde yiyecek istediğini rahibin duymuş olması son derece kötüydü. Kız arkasına yaslandı ve saçlarını yüzüne düşürdü.

Ancak, Peder Gunn’ın başka sıkıntıları vardı.

Piskopos zayıf, sessiz bir adamdı. Bir yerlere yürümekten çok, kayıyor gibi giderdi. Uzun cüppesinin ya da gösterişli giysilerinin altında ayak değil, tekerlekleri var gibiydi. İstasyondan okula ara bayla değil, yürüyerek gelmek istediğini bildirmişti bile. Bu kayar gibi yürüyen biri için, serin bir günde pek hoştu. Ancak sıcak bir günde o kadar hoş olmazdı, çünkü Piskopos Shancarrig’in pek de iç açıcı olmayan yanlarını görürdü.

Örneğin, Johnny Finn’in barında Johnny, saygı gereği kapılarını kapatacağını, ama müşterilerini rahatsız etmeyeceğini söylemişti.

Peder Gunn “Şarkı söylerler. Saygısızlık ederler” diye neredeyse yalvarmıştı.

Johnny ise ısrar etmiş, “Ya bir de sokaklarda olsalar neler yaparlar, bir düşünün peder” demişti.

O gün hakkında öyle çok şey konuşulmuş ve katılacakların sayısı öyle büyütülmüştü ki, çocuklar gitgide huzursuzlanıyorlardı.

Niall Hayes, “Bize hiç reçel ve krema kalacağının garantisi yok” dedi.

“Ben özel kâselerden, tabak ya da çatallardan söz edildiğini duymadım.”

“Hem Nellie Dunne gibilerini başıboş bırakılırsa, onlar her kesten önce her şeyi yiyip bitirirler.” Nessa Ryan endişeyle dudaklarını kemirdi.

Foxy Dunne, “Biz kendi işimizi kendimiz hallederiz” dedi.

Gözlerini iri iri açıp ona baktılar. Her şey sayılacaktı, onları öldürürlerdi, delirmiş olmalıydı.

Foxy, “O gün bir çaresine bakarım” dedi.

Peder Gunn’ı tören günü yaklaştıkça uyku tutmaz olmuştu. Neyse ki, Foxy’nin planları kulağına gelmemişti.

Bayan Kennedy her ihtimale karşı mutfakta birtakım acil durum hazırlıkları yapacağını söyledi. Her ihtimale karşı. Bunu birkaç kez tekrarladı.

Peder Gunn ona hangi ihtimale karşı diye sorma zevkini tattırmadı. Pekâlâ biliyordu. Bayan Kennedy, onun muazzam bir dinî törenin yönetimini küçük bir okuldaki din adamlığıyla ilgisi olmayan kişilere bırakmasındaki aptalca güvenden söz ediyordu. Başını iki yana salladı ve özel gün onuruna baştan ayağa siyahlar giyindi. Gönüllüler istasyonu güzelleştirmek için üç gün çalışmışlardı.

Demiryolu şirketi badana için para ayırmamıştı. İstasyon şefi Jack Kerr de işi bir grup amatör badanacıya bırakacak gibi değildi. Görevleri arasında şirket mülküne canının istediğini yapmak, orayı gökkuşağının renklerine boyamak yoktu.

Peder Gunn “Griye boyayalım” diye yalvar yakar olmuştu.

Ama hayır. Jack Kerr bunu duymak bile istemedi ve yabancı otların yolunup karahindibaların ayıklanmasını da büyük hakaret kabul etti.

Peder Gunn üzgün üzgün, “Piskopos çiçekleri sever” dedi.

Postacı Mattie “O halde cüppesine takmak üzere yanında bir demet getirirsin” dedi. Shancarrig’de Tanrı’ya inanmadığını ve bu nedenle ne ayinlere ne de dinî törenlere katılma ikiyüzlülüğünü göstermeyeceğini açıkça söylemeye cüret eden tek adamdı.

Peder Gunn, “Mattie, şimdi dinî bir tartışmaya girmenin sırası değil” diye kibarca ikaz etti.

“Ne zaman istersen, o zaman tartışırız peder.” Mattie her zaman kibardı ama, Peder Gunn’a göre biraz fazla kibirliydi.

Ama iyi kalpliydi. Barna Ormanı'ndan demet demet çiçek kökleyip istasyondaki tarhlara dikti. "Jack'e bunların toprağı belleyince bittiklerini söyleyin" dedi. İstasyon şefinin doğa hakkında hiçbir şey bilmediğini ve bahçecilikle de hiç ilgisi olmadığını doğru tahmin etmişti.

Hep birlikte durup Piskopos'un geleceğı treni beklerlerken Jack Kerr'in "Bence burası fevkalade güzel bir yer" diye homurdandığı duyuldu. Bambaşka hale gelmiş istasyonuna bakıyor ve eskisinden hiçbir fark göremiyordu.

Piskopos zarafetle trenden indi. Peder Gunn üzüntüyle onun S şeklinde kamburlaştığını düşündü. Çok alçakgönüllüydü, herkesle konuşurken bir eğiliyor bir doğruluyordu. Olağanüstü nazikti. Hiç telaş etmiyor, ona refakat eden iki kibirli din adamının isimlerini hemen unutuveren Peder Gunn'ın aksine, herkesin adını hatırlıyordu. Sunak çocuklarının beyaz cüppeleri içindeki küçük çocuklardan bazıları kasabanın içinden geçecek tören alayının önüne düşmek üzere bekliyorlardı.

Güneş yakarcasına parlıyordu. Peder Gunn son zamanlarda sıkça gördükleri o yağmurlu yaz günlerinden biri olsun diye çok dua etmiş, ama bunu sağlayamamıştı. Yağmur yağması bu yakıcı sıcaktan çok daha iyi olurdu.

Piskopos hazretleri gördüğü her şeyle ilgileniyor gibiydi. İstasyondan çıkıp daracık yoldan yürüdüler ve Shancarrig daha büyük olsaydı kasabanın merkezi kabul edilebilecek yere geldiler. Piskopos hazretleri sunağın önünde sessizce bir dua okusun diye Kutsal Kurtarıcı Kilisesi'ne uğradılar. Sonra otobüs durağının, kısacık dükkânlar dizisinin, Ryan'ın otelinin önünden ve doktorun, avukatın, eşraftan diğer kişilerin işyerlerinin bulunduğu sokaktan geçtiler.

Piskopos hazretleri güzel görünen yerler karşısında memnuniyetini gösterir gibi başını sallıyor, yoksul evlerin önünde hafifçe kaşlarını çatıyordu. Ancak, belki de Peder Gunn'ın tüm

düşünebildiği buydu. Belki de Piskopos hazretleri çevrenin farkında bile değildi ve yalnızca dualarını okuyordu. Yürüyüp giderlerken Peder Gunn alçak ve çamurlu Grane Nehri'nden gelen kokunun farkındaydı. Köprüden geçerlerken göz ucuyla En İyi İçkileri Sunan Johnny Finn'in camında birkaç yüz gördü. Pencereyi açmak zorunda kalmamaları için dua etti.

Postacı Mattie suratını asmış, bir fiçinin üstünde oturuyordu. Shancarrig ahalisinin hemen hemen tamamı okulda beklediğinden, orada bulunan az sayıdaki seyirciden biriydi.

Piskopos sanki yüzüğünü öptürmek ister gibi yavaşça elini uzattı.

Mattie başını hafifçe eğip şapkasına dokundu. Rahatsız edici bir hareket değildi, ama pek saygılı da sayılmazdı. Piskopos anladıysa bile hiçbir şey söylemedi. Sağa sola gülümsedi; solgunlaşmış aristokrat yüzü sıcaaktan etkilenmemiş gibiydi. Peder Gunn'ın suratıysa kıpkırmızı, yusuvarlak bir ter birikintisi halindeydi.

Okulun yerini belirleyen, oyun bahçesini gölgeleyen o upuzun, kocamış kızıl kayın ağacıydı. Ağacın ardında yüzyılın başında yapılmış olan okul görünüyordu. Kutsanma töreni vaazı önceden dikkatle kaleme alınmış ve Piskopos'un çevresini kuşatan kilise adamları tarafından incelenmişti. Peder Gunn büyük bir sapkınlık ya da dine saygısızlık yapmış olmasın diye, her sözcüğü kontrol etmişlerdi. Bütün amaç bu Kutsal Yıl'da okulu ve burada eğitim görecektüm gençlerin geleceğini Tanrı'ya adamaktı. Peder Gunn bunun neden doktrin açısından bir mayın tarlası gibi görüldüğünü anlayamıyordu. Bütün yapmak istediği, cemaatin yeterli düzeyde katılımını, çocuklarının kendi umutları ve geleceklerinin olduğunu anlamalarını sağlamaktı.

Neredeyse üç aydır bu olay ayinlerde sunaktan duyurulmuştu. Bütün köyün kutsanma töreni sonrasındaki dualarda hazır bulunması umudu da dile getirilmişti. Dualar, ilahiler ve

kısa vaaz en fazla kırk beş dakika sürecek, sonraki bir saatte de çay içilecekti.

Tepeye doğru ağır ağır tırmanırken Peder Gunn her şeyin yolunda gitmiş olduğunu gördü.

Erkeklerden bazıları okulun duvarlarına yaslanmış bekliyor, kadınlar aralarında sohbet ediyorlardı.

Okul bahçesinde yaklaşık iki yüz kişilik bir kalabalık vardı. En şık giysilerini giymişlerdi. Kalabalık ikiye ayrılıp gruba yol verecek, sonra da Piskopos hazretleri Shancarrigli çocukları görecekti.

Herkes derli toplu ve pırıl pırıldı; daha bu sabah bir teftiş turuna çıkmıştı. Kimsenin saçı başı dağınık, ağız burnu kirli, ayağı çıplak değildi. Brennan'lar ile Dunne'lar bile saygın bir görünüme bürünmüşlerdi. Kırk sekizi birden okulun önünde duruyorlardı. Sekizerlik altı sıra oluşturmuşlardı. Arkadakiler de görülebilmek için sıralara çıkmışlardı. Peder Gunn onların küçük birer meleğe benzediklerini düşündü. Birazcık temizliğin ve cilanın ne büyük bir fark yaratabileceği insanı hep şaşırtıyordu.

Peder Gunn biraz rahatladı, az kalmıştı. Birkaç dakika sonra tören başlayacaktı. Her şey yolunda gidecekti.

Okul harika görünüyordu. Peder Gunn, Bayan Kennedy'nin bile bu görüntüden şikâyet edemeyeceğini düşündü. Masalar da kızıl kayının geniş gölgesinin altına kurulmuştu.

Başöğretmenler çocukları çok güzel dizmişlerdi. Derli toplu görünmeye büyük özen gösterilmişti. Peder Gunn birazcık rahatlamaya başladı. Bu, Piskopos hazretlerinin başka herhangi bir yerde karşılaşabileceği topluluklardan daha az güzel değildi.

Tören saat gibi işledi. Yaşlı rahip Monsenyör O'Toole'un iskemlesi dikkat çekmeden yerleştirildi. İlahiler biraz detone olsa da, en azından doğru akortlardaydı. Çok büyük bir hata duyulmadı.

Aşkın ne olduğunu bilseydik, dünyaya hükmedebilirdik.

Maddy kalbinin sesini dinleyen cesur bir kızdı.
Yetişkin bir kadın olduğunda,
kalbini Peder Barry'ye kaptırdığını fark etti.
Ama onu bir türlü ikna edemedi.
Barry yeminini bozamayacağını düşünerek
kasabadan kaçıp gitti.
Ve aradan geçen yıllar her şeyi değiştirdi...

Maeve Binchy'nin bu romanı aşkın şiir hali.

